

«Κλιματική Αλλαγή και
Ευρωπαϊκή Πολιτική»

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΓΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

14-15, 21 Απριλίου 2021

Δρ Λυδία Αβράμη

Διαμόρφωση και εξέλιξη της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής

Κύριοι σταθμοί στην εξέλιξη της ευρωπαϊκής πολιτικής περιβάλλοντος

1^η περίοδος (1952-1971): Με το βλέμμα στραμμένο στην Κοινή Αγορά

Δυναμική ερμηνεία άρθρων 235-100 – έκδοση των πρώτων περιβαλλοντικών οδηγιών

2^η περίοδος (1972-1986): Η Περιβαλλοντική «Επανάσταση»

Σύνοδο Κορυφής των Παρισίων (1972): Απόφαση για ανάληψη κοινοτικής δράσης στο τομέα του περιβάλλοντος.

1^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (1973-1976)

2^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (1977-1981)

3^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (1983-1986)

3^η περίοδος (1987-1992): Επίσημη αναγνώριση της κοινοτικής αρμοδιότητας

Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1987): Προσθήκη του νέου Κεφαλαίου VII για το περιβάλλον, επέκταση της ειδικής πλειοψηφίας στη ψηφοφορία των περιβαλλοντικών προτάσεων της Επιτροπής.

4^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (1987-1992)

Κύριοι σταθμοί στην εξέλιξη της ευρωπαϊκής πολιτικής περιβάλλοντος

4η Περίοδος (1992-2001): Προς την ολοκλήρωση της κοινοτικής πολιτικής περιβάλλοντος

Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992): Επέκταση της ειδικής πλειοψηφίας, προσθήκη της αρχής της προφύλαξης, διεύρυνση των στόχων της κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής.

5^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (1993-2000)

Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997): Αναγνωρίζεται η «βιώσιμη ανάπτυξη» ως ένας από τους στόχους της Κοινότητας.

5η Περίοδος (2002-2012): Εδραίωση της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής

6^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (2002-2012)

Συνθήκη της Λισσαβόνας (2009): Νέο κεφάλαιο XXI για την ενέργεια, προσθήκη της κλιματικής αλλαγής στους στόχους της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής.

Επικύρωση Πρωτοκόλλου Κιότο για την κλιματική αλλαγή (2008-2012)

6^η Περίοδος (2013-2020): Ο δρόμος προς την Πράσινη Ανάπτυξη

7^ο Πρόγραμμα Δράσης (2013-2020): Ευημερία εντός των ορίων του πλανήτη μας

Συμφωνία των Παρισίων (COP21) για την κλιματική αλλαγή (2015)

Με το βλέμμα στραμμένο στην Κοινή Αγορά (1952-1971)

- Οι ιδρυτικές Συνθήκες δεν έκαναν καμία αναφορά σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος και δεν έδωσαν στα κοινοτικά όργανα καμία εξουσία για συνεργασία.
- Η δημιουργία της κοινής αγοράς και της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων αποτελούσαν τους πρωταρχικούς στόχους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Στόχος των πρώτων περιβαλλοντικών μέτρων:

- εξάλειψη των εμποδίων για την άσκηση ελεύθερου εμπορίου
- εναρμόνιση των εθνικών περιβαλλοντικών ρυθμίσεων.

⇒ **Δυναμική ερμηνεία των άρθρων 235 και 100**

⇒ νομική βάση για τις πρώτες περιβαλλοντικές οδηγίες (Οδηγίες 67/548, 70/220 και 72/306)

⇒ παρεπόμενες του πρωταρχικού στόχου της Κοινότητας, δηλαδή της οικοδόμησης της κοινής αγοράς.

Περιβαλλοντική «Επανάσταση» (1972-1986)

Οκτώβριος 1972: Δήλωση των κρατών-μελών στη σύνοδο κορυφής των Παρισίων για την ανάγκη διαμόρφωσης μιας κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής.

3 Πολυετή Προγράμματα Δράσης

Γιατί;

- Οικολογικές καταστροφές έφεραν στο προσκήνιο τις αρνητικές συνέπειες των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στο περιβάλλον.
- Ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και της επιστημονικής κοινότητας για τις περιβαλλοντικές συνέπειες της οικονομικής ανάπτυξης.

Καταλυτικό ρόλο, όμως, στη εξέλιξη αυτή διαδραμάτησαν...

- 1) Η πραγματοποίηση της πρώτης Διάσκεψης των Η.Ε. για το Περιβάλλον στη Στοκχόλμη το 1972.
- 2) Ο φόβος του οικολογικού προστατευτισμού, δηλαδή της χρήσης εθνικών περιβαλλοντικών κανόνων ως μη δασμολογικών εμποδίων, που δημιούργησε την ανάγκη εναρμόνισης των περιβαλλοντικών προτύπων εντός της Κοινότητας.

Επίσημη αναγνώριση της κοινοτικής αρμοδιότητας (1987-1992)

Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1987): Προσθήκη του νέου Κεφαλαίου VII για το περιβάλλον, επέκταση της ειδικής πλειοψηφίας στη ψηφοφορία των περιβαλλοντικών προτάσεων της Επιτροπής.

Γιατί η ΕΕΠ μερίμνησε για την ισχυροποίηση της δράσης της Κοινότητας στα περιβαλλοντικά θέματα;

- **Πρώτον**, η εμπειρία των προηγούμενων χρόνων είχε κάνει σαφές ότι τα εμπόδια στην ελεύθερη αγορά και, κυρίως, στο εμπόριο δεν προέρχονται μόνον από τις δασμολογικές και φορολογικές ρυθμίσεις, αλλά, μεταξύ άλλων, και από τις διαφορετικές εθνικές περιβαλλοντικές πολιτικές.
- **Δεύτερον**, η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενθάρρυναν σε μεγάλο βαθμό την επίσημη αναγνώριση της κοινοτικής αρμοδιότητας στον περιβαλλοντικό τομέα, εκτιμώντας ότι, κατ' αυτόν τον τρόπο, θα αυξήσουν την πολιτική επιρροή τους στο κοινοτικό σύστημα.
- **Τρίτον**, η διεθνοποίηση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και το αυξανόμενο ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας για τους παγκόσμιους περιβαλλοντικούς κινδύνους, όπως η κλιματική αλλαγή, εκλήφθησαν από την ΕΚ ως μια μοναδική ευκαιρία για να ισχυροποιήσει τη θεσμική της παρουσία στη διαδικασία διαμόρφωσης της διεθνούς περιβαλλοντικής πολιτικής.

(Σύγκληση της πρώτης Παγκόσμιας Διάσκεψης για το Κλίμα το 1979, που πραγματοποιήθηκε υπό τον ΟΗΕ στη Γενεύη)

Επίσημη αναγνώριση της κοινοτικής αρμοδιότητας (1987-1992)

⇒ *Η σύνδεση των περιβαλλοντικών προτεραιοτήτων και των οικονομικών στόχων αντί να αποδυναμώνεται, με την πάροδο του χρόνου ολοένα και ισχυροποιείται.*

Σταδιακή αλλαγή της στρατηγικής προσέγγισης της ΕΚ στον τομέα του περιβάλλοντος, η οποία συνδέεται άρρηκτα με την οικονομική συγκυρία.

- Η πτώση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας και ο αυξανόμενος διεθνής ανταγωνισμός αποθάρρυναν τα κράτη-μέλη να υιοθετήσουν αυστηρά περιβαλλοντικά μέτρα, τα οποία γίνονταν αντιληπτά ως οικονομική απειλή για την ευρωπαϊκή βιομηχανία.
  - Άρχισαν να διαφαίνονται τα όρια της παραδοσιακής προσέγγισης εντολών και ελέγχου (command-and-control) και να αυξάνονται οι υποστηρικτές υπέρ της απορρύθμισης και της χρήσης οικονομικών και φορολογικών μέσων, μεταξύ αυτών, συγκαταλέγονται οι σκανδιναβικές χώρες, η Ολλανδία και η Γερμανία.
- Στο 4^ο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον (1987-1992) διερευνάται, για πρώτη φορά, η ανάγκη χρήσης αγορακεντρικών μηχανισμών.
  - Ωστόσο, ο επαναπροσανατολισμός της στρατηγικής προσέγγισης εδραιώνεται και αντανakλάται έμπρακτα στην πολιτική που ακολουθείται την περίοδο 1993-2000.

Προς την ολοκλήρωση της κοινοτικής πολιτικής περιβάλλοντος (1992-2002)

Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992):

- Η ειδική πλειοψηφία ως κανόνας λήψης αποφάσεων στον τομέα του περιβάλλοντος
- Η προστασία του περιβάλλοντος στους πολιτικούς στόχους της ΕΕ
- Στους στόχους συμπεριλαμβάνεται και «η προώθηση, σε διεθνές επίπεδο, μέτρων για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ή παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων»

Συνθήκη Άμστερνταμ (1997):

- Ενίσχυση του ρόλου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, προβλέποντας την αντικατάσταση της διαδικασίας συνεργασίας με εκείνη της συναπόφασης, κατά την οποία το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο έχουν ίση νομοθετική εξουσία.

Η ΕΕ συμμετέχει πιο ενεργά στις διαπραγματεύσεις και ενθαρρύνει τη σύναψη συμφωνιών στο πλαίσιο διεθνών οργανισμών, αλλά και σε διμερές επίπεδο με τρίτες χώρες.

Προς την ολοκλήρωση της κοινοτικής πολιτικής περιβάλλοντος (1992-2002)

5^ο πρόγραμμα δράσης «Στόχος η Αειφορία» : το μόνο βιώσιμο κοινωνικό-οικονομικό μοντέλο

- **Βιώσιμη Ανάπτυξη:** «η συνεχής οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη που δεν οδηγεί σε καταστροφή του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων από τους οποίους εξαρτώνται οι ανθρώπινες δραστηριότητες και η περαιτέρω ανάπτυξη»
- Ίδιος ορισμός με Brundtland Commission (1987)
- Ανάπτυξη κοινοτικής στρατηγικής στον τομέα της κλιματικής αλλαγής

Το 5ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον προωθεί την οριζόντια κοινοτική δράση, λαμβάνοντας υπόψη **όλους τους παράγοντες ρύπανσης: βιομηχανία, ενέργεια, γεωργία, τουρισμό και μεταφορές**

Εδραίωση της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής (2002-2012)

- **Αξιολόγηση του 5^{ου} Προγράμματος δράσης για το περιβάλλον & έκθεση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος (ΕΟΠ) για την κατάσταση του περιβάλλοντος το 1999** συνθέτουν μια αμφίσημη εικόνα της αποδοτικότητας της κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής.
- **Σημαντική πρόοδος** ιδίως σε ότι αφορά:
  - α) τη βελτίωση της νομοθεσίας
  - β) την καθιέρωση νέων και βελτιωμένων μέσων για την προστασία του περιβάλλοντος και
  - γ) την ενεργό συμμετοχή της Κοινότητας στην οικοδόμηση διεθνούς συνεργασίας στον τομέα του περιβάλλοντος.
- **Ελλιπής πρόοδος** όσον αφορά την **εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος** και την **ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής συνιστώσας** σε άλλες πολιτικές.
- Το περιβαλλοντικό δίκαιο παρέμεινε την περίοδο 1993-2000 στις πρώτες θέσεις με τους **υψηλότερους αριθμούς παραβάσεων** από τα κράτη-μέλη.
- Οι **εκτεταμένες διαβουλεύσεις που απαιτούνται μεταξύ πολλών διαφορετικών φορέων με αντικρουόμενα συνήθως συμφέροντα**, όπως η Γενική Διεύθυνση XI, το Κοινοβούλιο, οι αντιπρόσωποι των κρατών-μελών, οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ και η επιχειρηματική κοινότητα, συνεχίζουν να καθιστούν τη διαδικασία ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών απαιτήσεων ακόμη πολύ δύσκολο εγχείρημα.

Εδραίωση της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής (2002-2012)

- Ο απολογισμός αυτός αποτέλεσε τη βάση για την έναρξη διαβουλεύσεων το 1999 με πρωτοβουλία της Επιτροπής για την **κατάρτιση του 6^{ου} προγράμματος δράσης για το περιβάλλον (2002-2012)**
  - Νέο συνεργατικό πρότυπο => win-win solutions – βελτίωση εφαρμογής
  - Πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων (επιχειρήσεις/βιομηχανία και περιβαλλοντικές ΜΚΟ), καθώς και εκπροσώπων των κρατών που βρίσκονταν σε διαδικασία προσχώρησης.

Συνθήκη της Λισσαβόνας (2009)

1. Νέο κεφάλαιο XXI για την ενέργεια

Στόχοι ενεργειακής πολιτικής:

- εξασφάλιση της ομαλής λειτουργίας της ενεργειακής αγοράς μέσω του ενεργειακού εφοδιασμού
  - ενίσχυση της ενεργειακής απόδοσης και της εξοικονόμησης ενέργειας
  - ανάπτυξη νέων και ανανεώσιμων μορφών ενέργειας
- ### 2. Προσθήκη της κλιματικής αλλαγής στους στόχους της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής
- Δεν μεταβάλλει αρμοδιότητες, αλλά παρέχει μια πιο ισχυρή εντολή προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να συμμετάσχει στις διεθνείς διαπραγματεύσεις για την κλιματική αλλαγή

Διεθνές Επίπεδο: 2002- Επικύρωση Πρωτοκόλλου Κιότο για την κλιματική αλλαγή (2008-2012)

Ο δρόμος προς την Πράσινη Ανάπτυξη (2013-2020)

7ο Πρόγραμμα Δράσης (2013-2020): Ευημερία εντός των ορίων του πλανήτη μας

Στηρίζεται σε στρατηγικές πρωτοβουλίες:

- Χάρτη πορείας για την αποδοτική χρήση των φυσικών πόρων
- Στρατηγική του 2020 για τη βιολογική ποικιλότητα
- Χάρτη πορείας για τη μετάβαση σε μια ανταγωνιστική οικονομία χαμηλών επιπέδων ανθρακούχων εκπομπών έως το 2050

Εννέα προτεραιότητες:

- η προστασία της φύσης
  - μεγαλύτερη ανθεκτικότητα των οικοσυστημάτων
  - η βιώσιμη οικονομική μεγέθυνση με αποδοτική χρήση πόρων και χαμηλή εκπομπή άνθρακα και
  - ο αγώνας κατά των περιβαλλοντογενών απειλών για την υγεία.
-
- ✓ Ανάγκη για καλύτερη εφαρμογή της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής νομοθεσίας
  - ✓ Ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών πτυχών στις άλλες πολιτικές

Διεθνής Συμφωνία των Παρισίων (2015) για την κλιματική αλλαγή

Η περιβαλλοντική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Με μια ματιά

- Η ΕΕ έχει συμβάλει καταλυτικά στην προαγωγή και εμπέδωση της διεθνούς συνεργασίας για την προστασία του περιβάλλοντος και ιδίως για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.
- Η ΕΕ αντιπροσωπεύει ένα μικρόκοσμο του παγκόσμιου προβλήματος → «περίπτωση δοκιμής ή ελέγχου» για το διεθνές πλαίσιο.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο:

- ✓ 3 Επίτροποι - Χαρτοφυλάκια: 1) Κλίμα & Ενέργεια, 2) Ενεργειακή Ένωση 3) Περιβάλλον, Θαλάσσια Πολιτική και Αλιεία
- ✓ 7 Πολυετή Προγράμματα Δράσης: Θέτουν στόχους και προτεραιότητες
- ✓ Οριζόντιες στρατηγικές π.χ. Ευρώπη 2020 «έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη»
- ✓ Εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων
- ✓ Διαβούλευση όλων των εμπλεκόμενων μερών (επιχειρήσεις, κοινωνία των πολιτών)
- ✓ Περίπου 120 κανονιστικά μέτρα (οδηγίες, κανονισμοί, αποφάσεις)
- ✓ Οικονομικά εργαλεία

Σε διεθνές επίπεδο:

- ✓ Έχει επικυρώσει 48 Διεθνείς και Περιφερειακές Περιβαλλοντικές Συμβάσεις

Γενικές Αρχές Περιβαλλοντικής Πολιτικής

- **Αρχές της προφύλαξης και της πρόληψης**

Η αρχή της προφύλαξης καθιστά δυνατή την ταχεία αντίδραση ενόψει ενδεχομένου κινδύνου για την υγεία των ανθρώπων, των ζώων και των φυτών ή για την προστασία του περιβάλλοντος.

- **Αρχή της διόρθωσης της ρύπανσης στην πηγή**

Παρέμβαση στην ίδια την πηγή. Διόρθωση της επιβλαβούς δραστηριότητας (π.χ. πρέπει όχι μόνο να θεσπιστούν στόχοι ποιότητας, αλλά ακόμα και να μειωθεί η ρύπανση επιβάλλοντας στους ρυπαίνοντες νέες κατάλληλες τεχνολογίες).

- **Αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει»**

Οι φορείς που ασκούν ορισμένες επαγγελματικές δραστηριότητες όπως π.χ. μεταφορά επικίνδυνων ουσιών, οφείλουν να λαμβάνουν προληπτικά μέτρα σε περίπτωση άμεσης απειλής για το περιβάλλον. Εάν έχει ήδη προκληθεί βλάβη, οφείλουν να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για να την αποκαταστήσουν και να πληρώσουν τη δαπάνη.

- **Αρχή ενσωμάτωσης**

Οι δραστηριότητες της Κοινότητας σε άλλους τομείς (γεωργική πολιτική, κοινωνική πολιτική, περιφερειακή πολιτική, βιομηχανική πολιτική, ενεργειακή πολιτική, κ.λπ.) πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους την ανησυχία για την προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος

Εργαλεία περιβαλλοντικής πολιτικής

A) Κανονιστική προσέγγιση (Command and Control)

- Στόχος είναι η άμεση αντιμετώπιση του αιτίου που προκαλεί περιβαλλοντική υποβάθμιση μέσω του περιορισμού ή της απαγόρευσης ενός υλικού, μιας δραστηριότητας κλπ.
- Θέτει τα ΠΡΕΠΕΙ και τα ΜΗΝ

Ευρωπαϊκή νομοθεσία - περίπου 120 κανονιστικά μέτρα (οδηγίες, κανονισμοί, αποφάσεις)

B) Οικονομικά εργαλεία πολιτικής

- Αποσκοπούν στην παροχή κινήτρων των καταναλωτών και των εταιρειών για την ενθάρρυνση ή αποθάρρυνση της χρήσης τεχνολογιών, πρώτων υλών, πρακτικών που συνδέονται με την περιβαλλοντική υποβάθμιση.
- Μηχανισμός μεταβολής των τιμών και του κόστους -οφέλους

Κύρια οικονομικά εργαλεία:

- Ευρωπαϊκό Σύστημα Εμπορίας Ρύπων – εμπορεύσιμα δικαιώματα εκπομπών άνθρακα
- Περιβαλλοντικοί φόροι
- Επιδοτήσεις
- Φοροαπαλλαγές

Εργαλεία περιβαλλοντικής πολιτικής

Λόγοι υιοθέτησης οικονομικής προσέγγισης:

- A) Δυσκολίες αποτελεσματικής εφαρμογής των κανονιστικών πολιτικών λόγω αδυναμιών του κρατικών μηχανισμών ελέγχου και επιβολής
- B) Μειωμένη ευελιξία των κανονιστικών πολιτικών ως προς το σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αναπροσαρμογή τους.
- Γ) Εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει»

Τομείς της Περιβαλλοντικής Πολιτικής της ΕΕ

Διατήρηση της Βιοποικιλότητας

- ✓ Το 2011 η ΕΕ δεσμεύθηκε να σταματήσει την απώλεια της βιοποικιλότητας και την υποβάθμιση των οικοσυστημάτων μέχρι το 2020.
- ✓ Από το 1992, το LIFE αντιπροσωπεύει το σημαντικότερο χρηματοδοτικό μέσο για την προστασία της βιοποικιλότητας στην ΕΕ.

Αντιμετώπιση της Κλιματικής Αλλαγής

- ✓ Πρωτόκολλο του Κιότο (2008-2012), Στόχοι 20 20 20, Συμφωνία Παρισίων (2016) με ορίζοντα το 2030

Ατμοσφαιρική ρύπανση και ηχορύπανση

- ✓ Ουσίες όπως το διοξείδιο του θείου (SO_2), το μονοξείδιο του άνθρακα (CO), το βενζόλιο (C_6H_6) και ο μόλυβδος (Pb) μειώθηκαν σημαντικά σε σχέση με τα επίπεδα του 1970.
- ✓ Ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα, Οδικές μεταφορές, Βιομηχανικές εκπομπές

Προστασία και διαχείριση των υδάτων

- ✓ Οδηγία πλαίσιο (2000) για τα ύδατα & διεθνείς συμφωνίες για τη ρύπανση, την ποιότητα και την ποσότητα των υδάτων.

Τομείς Περιβαλλοντικής Πολιτικής της ΕΕ

Αποδοτική Χρήση των Πόρων και Διαχείριση των αποβλήτων

- ✓ Το 2011, το 37% των αποβλήτων απορριπτόταν σε χωματερές, το 23% αποτεφρωνόταν και λιγότερο από 40% υφίστατο ανάκτηση, ανακύκλωση ή επαναχρησιμοποίηση.
- ✓ Οδηγίες για διαχείριση αποβλήτων, ανακύκλωση, ραδιενεργά απόβλητα, επεξεργασία και διάθεση αποβλήτων (χώροι υγειονομικής ταφής).

Ενεργειακή Απόδοση - Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας

- ✓ Στόχοι βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας και αύξηση της παραγωγής από ανανεώσιμες πηγές.
- ✓ Οικολογική σήμανση και επισήμανση της κατανάλωσης ενέργειας.

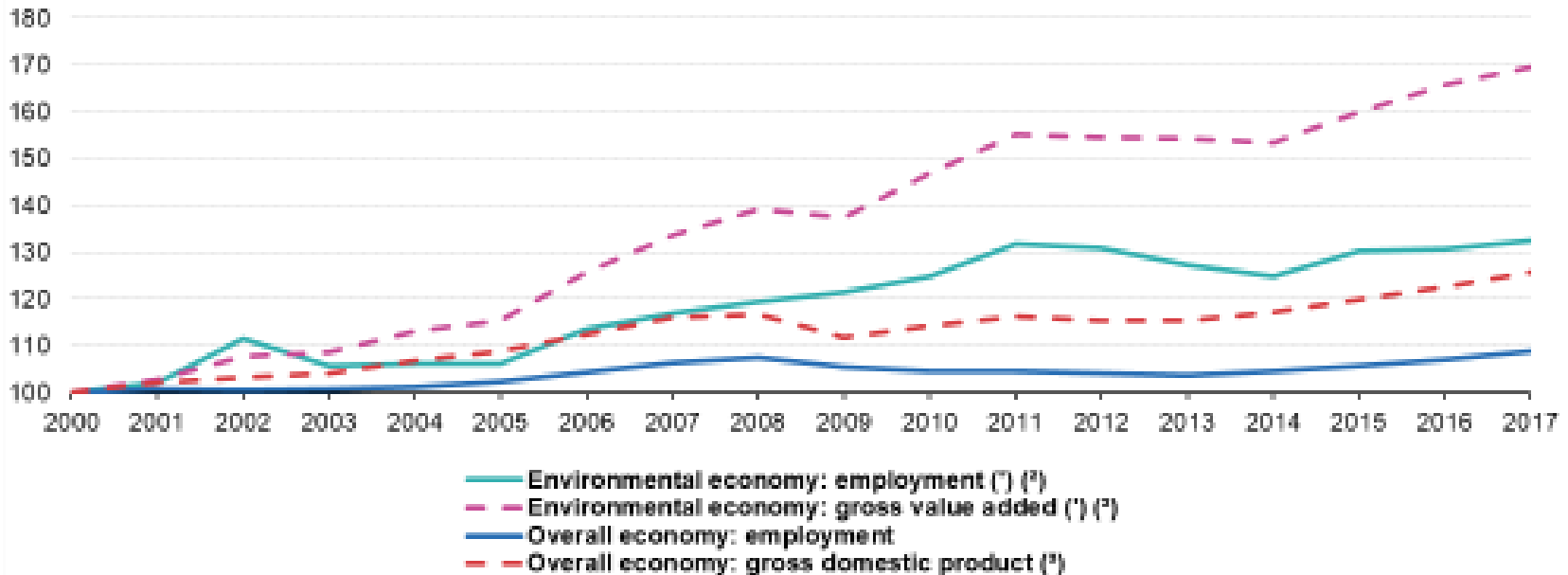
Προστασία του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος

- ✓ Στρατηγική για τη Γαλάζια Ανάπτυξη, Θαλάσσιες Προστατευόμενες Περιοχές, Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

Development of key indicators for the environmental economy and the overall economy, EU-27, 2000–2017

(2000 = 100)

(¹) Eurostat estimates.

(²) In full-time equivalents.

(³) Index compiled for chain-linked volumes data in EUR million (reference year 2010; at 2010 exchange rates).

Source: Eurostat (online data codes: nama_10_a10_e, nama_10_gdp, env_ac_egss1, env_ac_egss2)

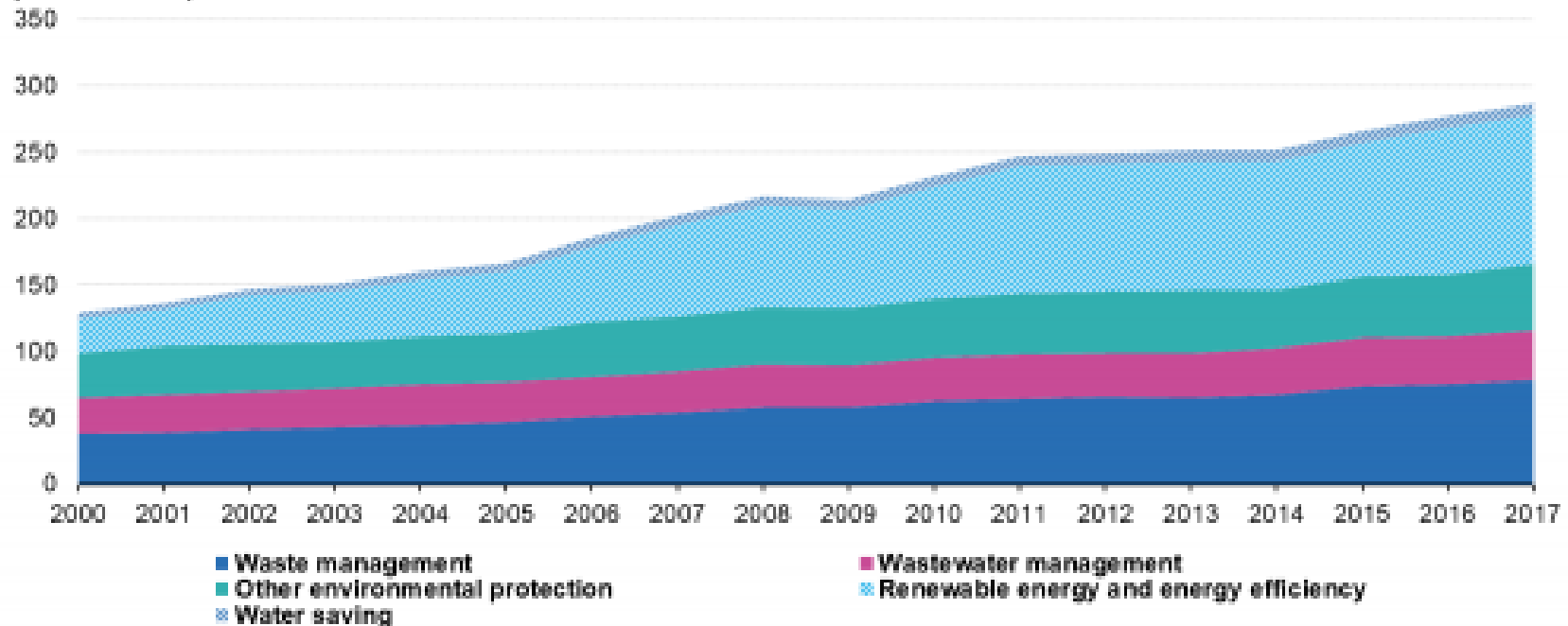
eurostat

- Την περίοδο 2000-2017 η απασχόληση αυξάνεται ετησίως 2% (τομείς: ΑΠΕ, ενεργειακή απόδοση, διαχείριση αποβλήτων)
- Περίπου 1 εκ. νέες θέσεις απασχόλησης στον τομέα των ΑΠΕ και ενέργειας
- Ο ρυθμός ανάπτυξής της είναι υψηλότερος από τον ρυθμό της συνολικής οικονομίας καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου (4% ετησίως)

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

Gross value added of the environmental economy, by domain, EU-27, 2000–2017

(EUR billion)

Note: Data for EU-27 are estimated by Eurostat.

Source: Eurostat (online data code: env_ac_egss2)

eurostat

- Η περιβαλλοντική βιομηχανία συμβάλει στο 1.6% του ΑΕΠ της ΕΕ27 το 2000, αγγίζοντας το 2.2% το 2017
- Ο τζίρος αυξήθηκε από 130 δις. € το 2000 σε 287€ το 2017

Η Ελληνική Περιβαλλοντική Πολιτική: Το θεσμικό πλαίσιο

- Πρώτη Αναφορά - αναθεώρηση του Συντάγματος το 1975 / άρθρο 24
- 1986 – Νομοθεσία
- Μάλλον συμβολικό χαρακτήρα.
- Εθνικές προτεραιότητες που εστιάζουν στην οικονομική ανάπτυξη.
- Τα περιβαλλοντικά ζητήματα διαχειρίζονταν επιτροπές των επιμέρους υπουργείων
- **1980 – Σύσταση ΥΠΕΧΩΔΕ**
- Οι επιτροπές διατηρούν την αρμοδιότητά τους για περιβαλλοντικά ζητήματα που συνδέονται με το χαρτοφυλάκιο του εκάστοτε υπουργείου, γεγονός που καθιστά προβληματική την άσκηση μιας ομοιόμορφης και ολοκληρωμένης περιβαλλοντικής πολιτικής.
- **Γραφείο Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών (ΓΕΔΕ)** του ΥΠΕΧΩΔΕ είναι η αρμόδια αρχή για τη λειτουργία του ΣΕΔΕ και των ευέλικτων μηχανισμών του Πρωτοκόλλου του Κιότο στην Ελλάδα.
- **Εθνικό Κέντρο Βιώσιμης και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΚΒΑΑ)** σε συνεργασία με το ΓΕΔΕ καταρτίζει και τηρεί το μητρώο για την εκχώρηση, κατοχή, μεταβίβαση και ακύρωση δικαιωμάτων ρύπων.
- Σημαντικές αρμοδιότητες για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης διατηρούν το Υπουργείο Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων και το Υπουργείο Οικονομίας

Η Ελληνική Περιβαλλοντική Πολιτική: Το θεσμικό πλαίσιο

- **Ρυθμιστική Αρχή Ενέργεια (ΡΑΕ)** αποτελεί τον αρμόδιο φορέα για την αδειοδότηση των έργων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές

(εμπλέκονται και οι αρχές της τοπικής και της περιφερειακής αυτοδιοίκησης)

- **Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΔΜΗΕ)**: σχεδιασμός και ανάπτυξη του δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας
- **Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ)** αποτελεί τον διαχειριστή των μη διασυνδεδεμένων νησιών
- **Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών και Εξοικονόμησης Ενέργειας (ΚΑΠΕ)**, που λειτουργεί από το 1987 υπό την εποπτεία του ΥΠΕΧΩΔΕ, αλλά έχει οικονομική και διοικητική αυτοτέλεια, αποτελεί τον εθνικό φορέα για την προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης σε εθνικό επίπεδο.
- Μόλις το 2005 συστάθηκε η **Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Προστασίας Περιβάλλοντος της Ελληνικής Βουλής**, που έχει κυρίως συμβουλευτικό χαρακτήρα

✓ *Μια από τις σημαντικότερες προκλήσεις και διαχρονικές αδυναμίες του ελληνικού συστήματος περιβαλλοντικής διακυβέρνησης είναι ο **συντονισμός όλων των εμπλεκόμενων φορέων***

Η Ελληνική Περιβαλλοντική Πολιτική: Το θεσμικό πλαίσιο

- Σύσταση του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (ΥΠΕΚΑ) το 2009
- Μεταφορά του χαρτοφυλακίου των δημοσίων έργων σε άλλο Υπουργείο
- ✓ πολιτική βούληση για την ανάληψη πιο αποτελεσματικών δράσεων στον τομέα του περιβάλλοντος και της κλιματικής αλλαγής
- Ενσωμάτωση σε αυτό της Γενικής Διεύθυνσης Ενέργειας και Φυσικών Πόρων και της Γενικής Διεύθυνσης Δασικής Ανάπτυξης και Προστασίας και Φυσικών Πόρων, που κατά το παρελθόν υπάγονταν σε άλλα Υπουργεία
- ✓ σημαντικό βήμα για το καλύτερο συντονισμό της περιβαλλοντικής πολιτικής
- ❖ Η σύσταση νέων θεσμών που συνοδεύονται από έντονη ρητορική, αλλά όχι ενισχυμένες αρμοδιότητες και ανάληψη ουσιαστικών δράσεων μπορεί να προκαλέσει αποπροσανατολισμό και επιδείνωση της αναποτελεσματικότητας του θεσμικού πλαισίου.

Η Ελληνική Περιβαλλοντική Πολιτική: Ο ρόλος της ΕΕ

- Πριν από τη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής πολιτικής για την κλιματική αλλαγή **δεν είχε υιοθετήσει μονομερώς στόχους** για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.
- Η σταδιακή διαμόρφωση μιας πιο ολοκληρωμένης περιβαλλοντικής πολιτικής αποτελεί **απόρροια πρωτίστως της εφαρμογής της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής νομοθεσίας**.
- Ενσωματώθηκαν στο εγχώριο κανονιστικό πλαίσιο μια σειρά διατάξεις που δεν εντάσσονται στην λογική «επιβολής και ελέγχου», αλλά **υπάκουαν στους κανόνες της αγοράς**.
- Σταδιακά **εμπεδώνεται η συνεργασία των κρατικών και μη κρατικών δρώντων** και οι διαδικασίες διαβούλευσης με τις εγχώριες ομάδες συμφερόντων.
- **Άντλησε σημαντικούς πόρους από τα ευρωπαϊκά ταμεία** για να χρηματοδοτήσει την υλοποίηση περιβαλλοντικών έργων και να παράσχει οικονομικά κίνητρα για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και την αύξηση της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές.

Η Ελληνική Περιβαλλοντική Πολιτική: Διαχρονικές αδυναμίες

- Ελλιπής διοικητική ικανότητα
  - Κατακερματισμός των διοικητικών δομών
  - Έλλειψη τεχνογνωσίας
  - Κομματοκεντρική νομοθετική διαδικασία
  - Αναποτελεσματικοί θεσμοί επιβολής και ελέγχου
-
- ✓ Μαρτυρούν την παρουσία του λεγόμενου «Μεσογειακού Συνδρόμου» (Börzel 2000, Pridham 1996, La Spina και Sciortino 1993)
  - ✓ Δεν δυσχεραίνουν, όμως, μόνο τη τυπική συμμόρφωση με την ευρωπαϊκή νομοθεσία, αλλά επηρεάζουν και τα ουσιώδη στοιχεία της εφαρμογής της και τις εθνικές επιδόσεις.
  - ✓ Οι μεταρρυθμιστικές πρωτοβουλίες αντιμετώπισαν τις διαχρονικές παθογένειες και δεν βελτίωσαν την αποτελεσματικότητα του συστήματος περιβαλλοντικής διακυβέρνησης, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις δημιούργησαν στρεβλώσεις.

Η Ελληνική Περιβαλλοντική Πολιτική: Παραδείγματα

- Όπως υπογραμμίζει το ίδιο το ΥΠΕΚΑ, παρατηρείται **ιδιαίτερη δυσκολία στη συλλογή πρωτογενών δεδομένων, όσον αφορά την τελική κατανάλωση ενέργειας και τις παραμέτρους υπολογισμού της εξοικονόμησης ενέργειας**

(τα επίσημα στοιχεία για το 2009 δημοσιεύθηκαν τις αρχές του 2011, γεγονός που κατέστησε δύσκολη την ακριβή εκτίμηση της κατανάλωσης ενέργειας για το 2010 κατά την εκπόνηση του εθνικού σχεδίου ενεργειακής απόδοσης)

- **Σημαντικές καθυστερήσεις παρουσιάστηκαν στην εφαρμογή των διατάξεων για τη λειτουργία της αγοράς ενέργειας, εξ αιτίας της πολυπλοκότητας των ρυθμίσεων, της ανάγκης συντονισμού και συνεργασίας πολλών εμπλεκόμενων φορέων της αγοράς.**
- Η πλειονότητα των μέτρων, που προβλέπονται στο πρώτο εθνικό σχέδιο δράσης για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης, δεν είχαν ενεργοποιηθεί μέχρι το 2010.

Η Ελληνική Περιβαλλοντική Πολιτική: Παραδείγματα

- Η **Ελλάδα** μαζί με την **Ισπανία**, την **Ιταλία** και την **Πορτογαλία** καταγράφουν διαχρονικά τον υψηλότερο αριθμό παραβάσεων της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής νομοθεσίας
- **Χαμηλά επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης** αποτελούν ανασταλτικό παράγοντα για την εφαρμογή αυστηρών περιβαλλοντικών προτύπων, που συνεπάγονται υψηλό κόστος για τα εγχώρια οικονομικά συμφέροντα και για τη διατήρηση της απασχόλησης
- Ωστόσο, η **παροχή οικονομικών κινήτρων από την ΕΕ** αποτέλεσε από τα μέσα της δεκαετίας του '90 το κυριότερο μηχανισμό για την ενθάρρυνση της συμμόρφωσής τους με τα ευρωπαϊκά περιβαλλοντικά πρότυπα, χωρίς όμως τα προσδοκώμενα αποτελέσματα.
- Η **Ελλάδα** καταλαμβάνει το **2016** την **4η θέση** στην κατάταξη της παραβατών της ευρωπαϊκής νομοθεσίας με **86 ανοιχτές υποθέσεις**, εκ των οποίων οι 54 αφορούν σε μη ορθή εφαρμογή και οι υπόλοιπες σε καθυστερημένη ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία.

Η Ελληνική Περιβαλλοντική Πολιτική: Παραδείγματα

Το 2016 δύο νέες καταδικαστικές αποφάσεις από το ΔΕΚ που αφορούν την ελληνική περιβαλλοντική πολιτική:

1. μη συμμόρφωση της Ελλάδας με την **οδηγία για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων 92/43/EEC**, καθώς κρίθηκε ότι δεν προσφέρεται επαρκής προστασία στην απειλούμενη θαλάσσια χελώνα *Caretta Caretta* στον κόλπο της Κυπαρισσίας μη επαρκές το επίπεδο προστασίας της (Commission v Greece, C-504/14).
2. η Ελλάδα δεν έλαβε όλα τα απαραίτητα μέτρα για τη συμμόρφωσή της με την προηγούμενη απόφαση του ΔΕΚ για τη **διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων** και της επιβλήθηκε πρόστιμο 10 εκ. € και ημερήσια χρηματική ποινή 30 χιλ. € (Commission v Greece, C-584/14, Court press release No 87/16).

Σε περίπτωση που θέλετε να χρησιμοποιήσετε υλικό από τις διαφάνειες, καθώς προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα, παρακαλείστε να αναφέρετε την πηγή ως εξής:

Αβράμη Λυδία (2021) *Κλιματική Αλλαγή και Ευρωπαϊκή Πολιτική: Σεμινάρια για καθηγητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*, Αθήνα: Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής, ΕΚΠΑ.

Copyright © 2021
Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής
Αιόλου 42-44, 105 60 Αθήνα
Τηλ: 210 368 8945, 210 368 8963
e-mail: info-eeep@pspa.uoa.gr
Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος